

פיתרון בחינת בגרות באזרחות 2 יח" לימוד – קיץ 2010

1. א. העדפה מתקנת – מתן יחס מועדף לתקופה מוגבלת לקבוצה שבעבר המדינה קיפחה, כדי לצמצם פער בין קבוצה זו לבין שאר האוכלוסייה ו/או למנוע דעה קדומה על הקבוצה. זאת על מנת שבעתיד יושג שוויון. בקטע רשום כי ראש העיר עתיד להעביר תקציבים לבתי ספר מסוימים, זאת במטרה ליצור שוויון/ לצמצם פערים באיכות ההוראה (הנמוכה) בניהם לבין איכות ההוראה בבתי ספר אחרים.
1. ב. חירות המידע או זכות הציבור לדעת – זכותו של כל אדם לקבל מידע מרשויות השלטון, כדי שיוכל לקבל החלטות בצורה שקולה.
- בקטע רשום כי הורים לתלמידים בבתי ספר ביקשו לקבל מידע אודות שמות בתי הספר המיועדים לקבלת תקציב. זאת על מנת לבדוק שאכן תוגשם מטרותו של התקציב – שיפור איכות ההוראה בבית הספר.
2. א. הזכות לפרטיות – הזכות נגזרת מהזכות לכבוד. זכותו של אדם להיות את חייו ללא חשיפה וללא התערבות וחדירה לחייו האישיים. העדים ביקשו להעיד במשפט הנ"ל בדלתות סגורות, כיוון שאין להם רצון לחשוף את מצבם הבריאותי שהוא עניין פרטי.
2. ב. הזכות להליך משפטי הוגן – הזכות מגנה על זכויות האדם מפני פגיעה לא מוצדקת במהלך העמדה לדין. אחד הכללים השומרים על הזכות היא קיום משפט פומבי בדלתות פתוחות. השופט דחה את בקשת העדים לקיום משפט בדלתות פתוחות, כיוון שרצה לשמור על זכותו של הרופא לקיום משפט הוגן. זאת על מנת לאפשר ביקורת ציבורית על המשפט ולמנוע מצב בו ייעשו דברים הנוגדים את החוק ללא ידיעת איש.
- פרק שני:
3. הבדל אחד בין לאומיות אתנית לבין לאומיות פוליטית. המאפיינים המשותפים – לאומיות אתנית שואפת להקמת מדינה ריבונית על בסיס יסודות מולדים כמו דת, שפה, היסטוריה או תרבות משותפת. לאומיות פוליטית שואפת להקמת מדינה ריבונית על בסיס יסודות נרכשים כמו רעיון מסוים או אידיאולוגיה.
4. דגל המדינה – מבטא את היותה של מדינת ישראל מדינה יהודית:
- בכך שצבעו נקבעו לפי צבע הטלית. צבעים אלה מופיעים במקרא בתיאור בגדיו של הכהן הגדול ביום הכיפורים. הצבע הלבן מסמל קדושה וטהרה.
 - בנוסף - משולב בדגל מגן דוד. ראשית השימוש במגן דוד נעשתה בימי שלמה המלך. במאה ה-14 מופיע מגן הדוד בספרים ובחותמות של קהילות יהודיות, ובמאה ה-19 הפך לסמל של העם היהודי, עם תחיית התנועה הציונית.
5. הסיבות לכך שהמשטר במדינה דמוקרטית לא יכול להתבסס על דמוקרטיה ישירה בלבד:
- מבחינה טכנית, גודלה העצום של אוכלוסיית האזרחים במדינה המודרנית אינו מאפשר לכנס יחד את כל האזרחים כדי לקיים דיונים והצבעות.
 - כדי לקבל החלטות מדיניות נחוצה כמות אדירה של מידע, אשר רוב האזרחים אינם פנויים ואינם יכולים לקבלו.

- המדינה המודרנית צריכה להתמודד עם בעיות מורכבות מאוד, ורוב הציבור חסר את ההכשרה, המיומנות והמקצועיות הדרושות לכך.

- רוב האזרחים במדינות הדמוקרטיות אינם מכירים מספיק טוב את המערכת הפוליטית, ואינם מתעניינים ומעורבים בה. לכן רוב המדינות הדמוקרטיות המודרניות מעדיפות את הדמוקרטיה הייצוגית – בה העם בוחר נציגים המחויבים לשרת את האינטרסים של האזרחים.

6. סוגי המשפט בישראל:

משפט חוקתי (קונסטיטוציוני): מערכת הכללים והנורמות המסדירה את פעולתן של רשויות השלטון, את היחסים ביניהן ואת זכויות האדם והאזרח. המשפט החוקתי מבטא את העקרונות והערכים של המדינה, אשר בישראל באים לידי ביטוי בחוקי היסוד וכמה חוקים חשובים אחרים. במקרים שבהם רשויות השלטון פוגעות באחד מעקרונות היסוד של מדינת ישראל, בית המשפט דן ופוסק לפי כללי המשפט החוקתי.

משפט פלילי: מערכת של דינים הקובעים מה הן העבירות שמסכנות את השלום והביטחון של המדינה והחברה, ומהם העונשים על כל אחת מהעבירות האלו. עבירה פלילית היא מעשה שנעשה בניגוד לחוק וצפוי עליו עונש בחוק.

במשפט פלילי המדינה תובעת לדין אדם או מוסד שעברו עבירה. התביעה נעשית באמצעות היועץ המשפטי לממשלה, פרקליטות המדינה והמשטרה.

משפט אזרחי: משפט אזרחי עוסק ביחסים המשפטיים שבין אדם לחברו. לדוגמה, יחסי מוכר וקונה בחוזה, יחסים שבין הורים לילדיהם, יחסים בין מבוטח לחברת ביטוח. במשפט אזרחי התובע והנתבע הם בדרך כלל אזרחים, או חברות פרטיות ומוסדות שאינם ממשלתיים. גם המדינה יכולה להיות תובעת או נתבעת. במשפט אזרחי אין עונש. המפסיד במשפט חייב להחזיר לתובע נכס או חוב, לשלם לו פיצויים או לקיים את החוזה שחתם עליו.

7. בג"צ "קול העם" – שני עיתונים קומוניסטים בישראל ביקשו לפרסם כתבה ביקורתית אודות ידיעה שפורסמה בעיתון הארץ. לפי הידיעה ממשלת ישראל החליטה לשלוח כ-100 אלף חיילים לעזרת ארה"ב במלחמת קוריאה (1953).

העיתונים קראו לחיילים לטרב לפקודה שכזאת. בעקבות זאת, הוציא שר הפנים צו האוסר על הדפסת העיתונים ואף אסר על פרסום עיתון "קול העם" למשך עשרה ימים ועל פרסום עיתון "אל אתיחאד" למשך חמישה עשר יום. לטענת שר הפנים פרסום העיתון כלל דברי הסתה, ולכן הווה סכנה לשלום הציבור.

מערכת עיתון "קול העם" עתרה לבג"צ בטענה שיש כאן פגיעה בחופש הביטוי ובחופש הפרסום. בג"צ קיבל את העתירה בטענה שאין ודאות שהפרסום עלול לגרום לנזק רציני ומידי ולכן אין לו הצדקה. בג"ץ הורה לבטל את הצו ולפתוח את מערכות העיתונים מחדש.

8. המובן הפורמלי של הדמוקרטיה / דמוקרטיה כצורת ממשל מערכת הכללים, הפרוצדורות, הנהלים הטכניים שעל פיהם מתנהל המשטר הדמוקרטי כמו: בחירות, הכרעת רוב. בנוסף, האופן שבו מורכבים ופועלים מוסדות השלטון ומערכת כללי המשחק (חקיקה) המחייבת במדינה.

אחד הכללים של הדמוקרטיה הוא עיקרון הכרעת רוב המאפשר בין השאר קיום של בחירות דמוקרטיות. בבחירות אלה מקבלים הנציגים או המפלגות שזכו לרוב קולות נציגות במוסדות השלטון.

9. עיקרון הגבלת השלטון – במשטר הדמוקרטי יש לחלק את סמכויות החקיקה, הביצוע והשפיטה בין שלוש רשויות נפרדות שכוון וסמכויותיהן מוגבלים, והן מרסנות אחת את השנייה. המטרה של ההפרדה היא מניעת ריכוז כוח שלטוני בידי גוף אחד / הבטחת השמירה על זכויות האדם והאזרח / מניעת עריצות או שימוש לרעה בכוח השלטוני.

אחד התפקידים של היועץ המשפטי לממשלה הוא לייעץ ולהנחות את הממשלה ואת משרדי הממשלה בכל עניין משפטי ומשרדי הממשלה חייבים לפעול על פי הנחיותיו המשפטיות. כך היועץ מחייב את השלטון לפעול על פי הנחיותיו – מגביל את השלטון.

10. גישת מדינת התורה - גישה זו מזוהה עם היהדות החרדית, שרוצה במדינה יהודית דתית שתפעל על פי חוקי התורה, כלומר: אזרחי המדינה יהיו על פי מצוות התורה / מוסדות השלטון יהיו דתיים. גישה זו היא אנטי ציונית – המתנגדת לעובדה שהמדינה יכולה הייתה לקום על ידי התנועה הציונית, אלא צריכה הייתה לקום עם בואו של המשיח. החוק הדתי כולל את החיים הציבוריים ואת החיים הפרטיים של האזרח כותב המאמר טוען שאין לכפות את חוקי הדת היהודית על חשבון מתן זכויות אדם ואזרח.

11. חוק יסודות המשפט – החוק קובע שאם קיימת בעיה משפטית, שאין לה מענה בחוקים קיימים, יש להחליט לגביה ברוח עקרונות החירות, הצדק, היושר והשלום של מורשת ישראל. כותב הקטע טוען שיש להקנות למקורות היהדות מקום נרחב יותר בחוק ובפסיקות בתי המשפט בישראל.

12. אחת הדעות בויכוח על השימוש בחקיקה דתית בישראל מביעה התנגדות נחרצת לכפיית אורח דתי. מדיניות כזו נחשבת בעיני המצדדים בדעה זו כפגיעה בחופש הדת ולחופש מדת. כותב הקטע מצדד בגישה זו וטוען שאמנם יש להקנות לחקיקה הדתית ולמסורת היהודית מקום נרחב יותר בחקיקה ובהתנהלות בתי המשפט, אך לא במידה ויש בדבר פגיעה בזכויות האדם והאזרח.

פרק רביעי

16. תנאי לקיום מדינה – טריטוריה – שטח מדינה בגבולות מוגדרים. מאגר הגז נמצא בשטח השיפוט של מדינת ישראל ולכן למשרד התשתיות יש זכות להחליט שחברה ישראלית תפיק גז מהמאגר.

17. גישה ליברלית לדמוקרטיה – גישה כלכלית – חברתית המדגישה את החירות של האזרחים. על פי הגישה יש לעודד יוזמה פרטית ותחרות חופשית בתחום הכלכלי, והתערבות המדינה בתחום החברתי – כלכלי צריכה להיות מינימאלית. המדינה נושאת באחריות כלפי האזרח בעיקר מהבחינה הביטחונית. חבר הכנסת טען כי המדינה לא דאגה באופן הראוי למובטלים. זאת כיוון שהעבירה את האחריות לדאגה לציבור זה לחברות פרטיות.

18. מנגנון בלתי פורמלי – ביקורת הנעשית על ידי גופים, אזרחים או קבוצות, מתוך מטרה לפקח על השלטון ולבקור אותו, כמו אמצעי התקשורת. יוצר הסרטים עורר דיון ציבורי בנושא קבלת החלטות של הממשל האמריקאי. לטענתו הממשל לוקח החלטות מטעמים של טובת בעלי הון ולא מטעמים של טובת ציבור האזרחים.

19. הגורם להיווצרות השסע הלאומי הוא הגדרתה של מדינת ישראל כמדינת לאום יהודית שסמליה וחלק מחוקיה קשורים רק לעם היהודי ולזהותו הדתית הלאומית והתרבותית.

ביום העיון טען אחד המרצים כי אופייה של המדינה גורם למתח בין הציבור הערבי לבין הציבור היהודי ויש לקבוע כי אופייה יהיה דמוקרטי בלבד. אופייה של המדינה יתבסס רק על מאפיינים פוליטיים כמו אידיאולוגיה משותפת או רעיון משותף לכלל האזרחים השווים בפני החוק – ללא קשר ליהדותם.

או

הגורם להיווצרות השסע הלאומי הוא החלטת האו"ם על חלוקת שטח המדינה בין שתי מדינות – מדינה יהודית ומדינה ערבית. הדוברת המשיבה בקטע הסבירה כי החלטת האו"ם יצרה ביסוס משפטי להקמת המדינה היהודית. יחד עם זאת, החלטה זו מחייבת גם הקמת מדינה ערבית על חלק משטח מדינת ישראל.

או

בהכרזת העצמאות קיימת הבטחה לאזרחי מדינת ישראל הערבים לשוויון מלא ונציגות שווה במוסדות השלטון. תשובת הדוברת מתבססת על הכרזת העצמאות שקובעת את אופייה היהודי של מדינת ישראל אך בו בזמן קובעת את אופייה הדמוקרטי ואת התחייבותה לשוויון בין כלל אזרחיה

20. לדעתי אסור למדינה להפעיל כלי תקשורת מטעמה. שליטה של המדינה באמצעי תקשורת מסוימים עלולה לפגוע בעקרונות דמוקרטיים בסיסיים כמו התמודדות חופשית, חופש הביטוי והגבלת השלטון. שליטה של מדינה באמצעי תקשורת עלולה לפגוע באחד מכללי הבחירות – התמודדות חופשית, תנאי זה מבטיח כי במהלך הבחירות יהיה לכל מתמודד אפשרות לבטא את דעתו ועמדותיו באופן חופשי. שליטה של המדינה באמצעי תקשורת עלולה למנוע תנאי זה במידה והמתמודד אינו מצדד במדיניות הממשלה המכהנת. בנוסף, אחת המטרות והתפקידים של אמצעי התקשורת היא פיקוח והעברת ביקורת על השלטון. במידה ואמצעי התקשורת נמצא בבעלות המדינה לא תהיה לו אפשרות לבקר את מדיניותה ולהעביר מידע אמיתי וחיוני לאזרחי המדינה בנושא זה.